

M.A. (Final) EXAMINATION, 2018

SANSKRIT

वर्ग (अ) साहित्यम्

Second Paper (नाटकं एवं नाट्यशास्त्रम् च)

Time allowed: Three hours

Maximum marks: 100

1. (i) द्वयोः श्लोकयोः एकस्य श्लोकस्य संस्कृत व्याख्या कार्या-
(अ) देव्या अपि हि वैदह्याः सापवादो यतो जनः।
रक्षो गृहस्थितिर्मूलमग्नि शुद्धौ त्वनिश्चयः।
(ब) प्रियांगुणसहस्राणां क्रमोन्मीलनतत्परः।
य एव दुःसहः कालस्तमेव स्मारिता वयम्। 10
- (ii) द्वयोः श्लोकयोः एकस्य श्लोकस्य हिन्दी भाषायां व्याख्या कार्या-
(अ) दधति कुहशभाजामत्र भल्लूकयूना
मनुरसितगुरूणिस्त्यानमाबूकृतानि
शिशिरकटुकपायः सत्याचते सल्लकीना-
मिभदलित विकीर्णग्रन्थि निष्यन्दगन्धः
(ब) आसीदियं दशरथस्य गृहे यथा श्रीः
श्रीरेव वा किमुपमानपदेन सैषा।
कष्टं प्रतान्यदिव दैववशेन जाता
दुःखात्मकं किमपि भूतमहो विकारः॥
2. (i) द्वयोः श्लोकयोः एकस्य श्लोकस्य संस्कृत व्याख्या कार्या-
(अ) धृतराष्ट्रस्य तनयान्कृतवैरान् पदे पदे।
राजा न चेन्निषेद्धा स्यात्कः क्षमेत तवानुजः॥
अथवा
(ब) नूनं तेनाऽद्य वीरेण प्रतिज्ञाभङ्गभीरुणा।
बध्यते केशपाशस्ते स चाऽस्याऽऽकषर्णक्षमः॥ 10
- (ii) द्वयोः श्लोकयोः एकस्य श्लोकस्य हिन्दी भाषायां व्याख्या कार्या-
(अ) हस्ताकृष्ट विलोल केशवसना दुःशासनेनाज्ञया
पाञ्चाली मम राजचक्रपुरतो गौर्गौरिति व्याहृता
तस्मिन्नेव स् किं नु गाण्डीवधरो नासीत्पृथानन्दनो
यूनः क्षत्रियवंशजस्य कृतिनः क्रोधास्पदं किं न तत्।
अथवा
(ब) एकेनाऽपि विनाऽनुजेन मरणं पार्थः प्रतिज्ञातवान्,
भ्रातृणां निहते शते विषहते दूर्योधनो जीवितुम्।
तं दुशासन शोणिताशनमरिं भिन्नं गदाकोटिनां
भोमं दिक्षु न विधिपामि कृपणः सन्धि विदध्यामहम्॥
3. (i) उत्तररामचरितनाटकस्य नायिका सीतायाः चरित्र चित्रणम् कुर्वन्तु। 10
अथवा

- नाटकीयतत्त्वानाम् आधारेण उत्तररामचरितनाटकस्य विवेचना कुर्वन्तु। 10
- (ii) वेणीसंहार-नाटकस्य आधारेण नायकस्य चरित्रचित्रणं कुर्वन्तु।
- अथवा
- वेणीसंहार नाटकस्य काव्यशैल्या वर्णनं कुर्वन्तु। 10
4. एकस्य कारिकायाः सप्रसङ्ग व्याख्या कार्या-
तेषा तद्वचनं श्रुत्वा मुनीनां भरतो मुनिः।
प्रत्युवाच ततो वाक्यं नाट्यवेद कथां प्रति ॥ 10
- अथवा
- शुभे नक्षत्रयोगे च मण्यस्य निवेशनम्।
शङ्ख दुन्दुभिर्निघोषैर्मृदङ्गपण मादिभिः ॥ 10
5. सप्रसङ्ग एकस्य व्याख्या कार्या- 10
- (i) अवस्था पञ्च कार्यस्य प्रारब्धस्य फलार्थिभिः।
आरम्भयत्न प्राप्त्याशानियत्ताप्ति फलागमाः ॥ 10
- (i) शृङ्गारे कैशिकी, वीरे सात्वव्यारभटो पुनः।
रसे रौद्रे च वीभत्से वृत्तिः सर्वत्र भारती ॥ 10
6. अधोलिखितयोः कयोर्द्वयोः टिप्पणी लेख्या-
(i) नायिका भेद (ii) अवस्थाः भेदः
(iii) अर्थप्रकृत्यः (iv) नवरसभेदः 20